

Vaikų auklėjimas ir naujosios technologijos

Naujosios technologijos skverbiasi į vis gilesnes mūsų gyvenimo sritis ir daro joms vis didesnę įtaką. Šiame straipsnyje stengsimės paaiškinti, kad naująsias technologijas yra įmanoma „įkinkyti“ taip, kad jų naudojimas būtų naudingas mūsų asmeninėje raidoje bei kad to mokytume mūsų vaikus.

2021-03-09

Naujoji karta ateina į pasaulį kupiną galimybių, kurių jos tėvai net nesapnavo. Jie labai greitai nardo Interneto pasaulyje, pažinčių portaluose, žinių portaluose, vaizdo žaidimų ir konsolių pasaulyje. Jų nuovokumas šioje srityje neatsilikdamas svaiginančiu greičiu seka technologinę pažangą.

Jau nuo mažens vaikai ir jaunuoliai turi praktiškai beribę prieigą prie pasaulio, o tai – iš vienos pusės – yra didelė galimybė, bet iš kitos yra susiję su tam tikra rizika. Tėvai norėdami nukreipti vaikus šioje srityje turi suvokti grėsmes ir užsiangažavę lydėti vaikus jų kelionėje po virtualių galimybių pasaulį.

Benediktas XVI ragino, kad mūsų nusistatymas „skaitmeninės eros“ atžvilgiu būtų pozityvus, nes: „Protingai naudojamos, jos gali padėti maldyti prasmės, tiesos ir

vienybės troškimą, kuris išlieka giliausias kiekvieno žmogaus lūkestis” [1]. Tačiau kartu negalime ignoruoti faktų, kurių mums teikia gyvenimas. Tyrimai rodo, kad vaikai praleidžiantys prie ekranų per daug laiko turi daugiau rizikos susirgti (tarp kitko, polinkį į nutukimą), o taip pat yra labiau agresyvūs, turi sunkumų moksluose.

Pažangūs technologiniai sprendimai prasiskverbia į kitas mūsų gyvenimo sritis ir daro joms vis didesnę įtaką. Tačiau yra įmanoma technologijas „įkinkyti“ taip, kad jų naudojimas būtų naudingas mūsų asmeninei raidai. Ugdymui visuomet reikalinga tam tikra kantrybės ir strateginio mąstymo dozė, bet kalbant apie naująsias technologijas, kertiniu dalyku tampa ir tėvų žinios bei kažkiek praktikos šioje srityje, kad tėvai galėtų išgauti savo asmeninę nuomonę šiuo klausimu ir tinkamai nukreipti vaikus.

Prieiga prie interneto tampa vis lengviau prieinama. Dabar jau ne tik kompiuteriai, bet ir planšetės, išmanieji telefonai bei mobilieji telefonai, kuriuos kone be perstojo turime po ranka, suteikia mums laisvą ryšį su plačiu gavėjų ratu. Žinučių siuntimas, dalijimasis nuotraukomis, komentarų rašymas vyksta akimirksniu ir praktiškai nekainuoja. Tuo pačiu negalime būti tikri dėl to, kas iš tikrųjų yra mūsų skleidžiamo turinio gavėjas ir kada (bei koku tikslu) tai naudoja.

Pastarųjų metų patirtis rodo, kad nauji technologiniai sprendimai nėra tik būdas didinti gavėjų ratą, nėra tik naujas komunikavimo lygis. Jie prisideda prie naujos aplinkos, srities [2] atsiradimo, naujos kultūros plotmės, per kurią yra išreiškiama asmeninė tapatybė [3].

Šiuolaikinių krikščionių tėvų uždavinys yra tiek mokyti save ir

vaikus kaip save pašventinti šiose srityje, evangelizuoti aplinką, tiek padėti vaikams protingai naršyti po skaitmeninį pasaulį, parodyti jiems, kad čia taip pat galima išreikšti krikščionišką tapatybę.

Reikia turėti omenyje, kad pažanga naujų technologijų srityje yra nepaprastai dinamiška ir dažnai atneša revoliucionalias permainas. Todėl nėra prasmės nustatinėti griežto sąrašo taisyklių, mat jos greitai gali pasirodyti nebeaktualios. Ugdymo „darbas“ turi būti sutelktas formuojant dorybes. Tik taip išmokysime vaikus ir jaunuolius gerai valdyti savo gyvenimą, laikyti tvarkoje savo aistras, kontroliuoti veiksmus ir su džiaugsmu įveikinti prieštaravimus, kylančius kelyje siekiant gėrio. Popiežius Pranciškus pabrėžė: „šios problematikos natūra nėra grynai technologinė. Turime savęs paklausti: ar sugebame taip pat ir šioje srityje nešti Kristų, o tiksliau –

vesti prie susitikimo su Kristumi?“

[4]

Kartu, kad apsaugotume vaikus nuo bereikalingų grėsmių, turėtume apsvarstyti kada yra tinkama akimirka leisti vaikams naudotis medijomis ir kokia priemonė yra tinkama jų amžiui. Daugeliu atveju įmanoma instaliuoti filtrus „vaikams prieinamuose kompiuteriuose, jei tai finansiškai bei techniškai įmanoma, <...> kad vaikai, kiek galima, būtų apsaugoti nuo pornografijos, seksualinių plėšrūnų ir kitokių grėsmių“ [5]. Kartu suvokime, kad vienintelis veiksmingas, patikimas ir visuomet prieinamas filtras yra gerai suformuota sąžinė ir teisingas gyvenimas.

Dorybės šeimoje: teigiamo pavyzdžio vaidmuo

Šeima yra dorybių mokykla: „Moralinės dorybės ugdomos auklėjimu, sąmoningais veiksmais ir

ištvermingomis pastangomis. Dievo malonė jas išskaistina ir išaukština“ [6]. Šeimoje mokomės atskirti gėrį nuo blogio, būtent čia yra statomas kiekvieno vaiko dorybinis pamatas.

Tam tikras gyvenimo stilius gali palengvinti vaikui susitikimą su Dievu, kitoks gyvenimo stilius – netgi priešingai. Todėl krikščionys tėvai deda pastangas siekdami suformuoti vaikuose krikščionišką mentalitetą ir širdį bei stengiasi, kad šeima būtų dorybių mokykla. Jų tikslas – kad kiekvienas vaikas, atitinkamai pagal savo amžių, sugebėtų priimti sprendimą su žmogiška ir dvasine branda. Naujųjų technologijų naudojimas yra dar viena tema, kuri turi atsirasti šeimyniniuose pokalbiuose bei turi būti aptarta nustatant namų taisykles.

Nuoseklus dorybių praktikavimas persmelkia visus gyvenimo aspektus. Jei remsime vaiką, pavyzdžiui, kad

nebūtų kaprizingas valgio metu,
padėsime jam teisingai funkcionuoti
ir skaitmeniniame pasaulyje. Ir
atvirkščiai.

Medijos patraukia kiekvieną, ne tik
vaikus. Todėl, jei, būdami tėvais,
norime duoti mūsų vaikams gerą
pavyzdį, pirmiausia turime būti
reiklūs sau. Jei vaikai bus mūsų
pastangų liudytojais, tuomet ir patys
turės daugiau motyvacijos reikalauti
iš savęs. Skirkime laiko pasikalbėti su
jais, būkime dėmesingi
klausydamiesi, atidėkime laikraštį,
pritylinkime televizorių, atplėškime
akis nuo telefono ir susikaupkime
ties asmeniu, su kuriuo kalbamės.

O jei pokalbio tema rimta,
pasirūpinkime, kad mūsų neblaškytų
kompiuteris ar planšetė. Tėvai „turi
prisiimti atsakomybę už šią misiją,
reikalaujančią supratimo, išminties,
gebėjimo mokytis ir ypač gebėjimo

mylėti, taip pat pastangų rodyti gerą savo pavyzdį“ [7].

Kol jie dar maži

Vaikystė tai laikas, kai pradedama praktikuoti dorybes ir mokytis gerai naudotis laisve. Būtent šiam etapui tenka didžioji dalis jausminių laikotarpių, kuomet charakterio raida vyksta lengvai, galima net sakyti, kad tuomet yra kuriami greitkeliai, kuriais vėliau judėsime per gyvenimą.

Nenorėčiau kalbėti visų vardu, tačiau daugelio ugdytojų patirtis rodo, kad geriau vaikams neturėti asmeninių išmaniųjų elektroninių prietaisų (planšečių, išmaniųjų telefonų, žaidimo konsolių). Patartina, kad šie prietaisai būtų visos šeimos nuosavybė. O vaikai turėtų jais naudotis bendroje namų erdvėje (virtuvėje, svetainėje) nustatytuose laiko rėmuose, atsižvelgiant į dienos

planą, kuriame yra laikas mokytis, ilsėtis ir būti su šeima.

Tam, kad vaikai pažintų skaitmeninio pasaulio galimybes ir apribojimus, kartu turime pasirūpinti ir tuo, kad jie pakankamai įvertintų betarpišką kontaktą su žmogumi, kurio technika negali pakeisti. Atitinkamą akimirką turime lydėti vaikus skaitmeniniame pasaulyje tarytum geras kalnų vedlys, kad vaikai neužsigautų ir neužgautų kitų. Gera proga gilesniems pokalbiams yra bendras informacijos ieškojimas internete, bendras „laiko gaišimas“ prie žaidimų konsolės ar bendras naujų aplikacijų instaliavimas telefone. „Tėvai ir vaikai turėtų kartu aptarinėti tai, ką kibernetinėje erdvėje matė bei patyrė; taip pat naudinga patirtimi dalytis su kitomis šeimomis, kurios vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis ir turi tuos pačius interesus“ [8].

Nebūtų protinga tokio amžiaus vaikams leisti turėti nuolatinę prieigą prie interneto. Geriau, kad jie turėtų numatytą konkretų planą kada, kur ir kiek ilgai gali juo naudotis (ir kad nesinaudotų juo naktį). Kartu juos reikia pamokyti kaip vengti grėsmių bei įsitikinti, kad visada gali tikėtis mūsų pagalbos ir paramos. Taip mokė šv. Josemaría: *„Idealu būtų tapti savo vaikų draugais, su kuriais jie noriai dalintųsi rūpesčiais, tartųsi dėl savo problemų, tikėdamiesi sulaukti nuoširdžios ir veiksmingos pagalbos“* [9].

Paaugliai

Įeidami į brandos amžių, mūsų vaikai pradeda su vis didesne jėga ir įsitikinimu kartoti lozungus apie laisvę, kurių prasmės dažnai patys nesugeba tinkamai įžvelgti. Tai nereiškia, kad turime iš jų atimti jiems priklausančią autonomiją.

Mūsų uždavinys yra daug sudėtingesnis: parodyti jiems, kaip atsakingai naudotis laisve. Tik tada gebės praplėsti savo horizontus ir išsikelti sau aukštesnius tikslus.

Kaip pabrėžė Benediktas XVI, „ugdyti reiškia duoti kitam asmeniui autentiškas žinias, kuriose yra tikėjimo šviesa, kad jis įeitų į santykį su pasauliu; aprūpinti pakankamu skaičiumi elementų, sutvarkytų mastymo, jausmų ir sveiko proto“ [10]. Brendimo laikotarpiu ugdymas yra perduodamas laisvės dvasioje, remiantis logiškais šeimyninio gyvenimo taisyklėmis, kur pagrindiniu tėvo ir motinos įrankiu yra dialogas. Yra svarbu paaiškinti mūsų reikalaujamų taisyklių priežastis, kurias jaunuoliai gali klaidingai matyti kaip bereikalingą formalumą. O taip pat nuodugniai pristatyti reikalavimų teisybę, kuriuos vaikai gali interpretuoti kaip apribojimus, nors jie iš tikrųjų visai

nėra barjerai, o labiau plačiai atvertos durys stipriai asmenybei, kuri geba eiti prieš srovę.

Veiksmingiau bus parodyti vaikams tam tikros dorybės privalumus remiantis dideliais idealais, kurie pripildo jų širdis iki pat kraštų: ištikimybė draugų atžvilgiu, pagarba kitiems, kuklus ir santūrus gyvenimas ir t. t.

Tėvai palengvina sau šį uždavinį pažindami vaikų interesus, kartu leisdami laiką prie bendro hobiaus. Neturima omenyje šnipinėti, bet kurti supratimo ir pasitikėjimo plotmę, kad vaikai jaustųsi saugiai pasakodami apie savo aistras.

Daugelis jaunų žmonių rašo blogus ir naudoja socialines platformas, o jų tėvai niekad neturėjo progos perskaityti nei vieno jų teksto ar komentaro. Tokioje situacijoje vaikui gali atrodyti, kad tai, ką jis daro, tėvų nedomina arba jiems tai nepatinka. Tuo tarpu reguliarius vaiko

internetinių įrašų skaitymas daugeliui tėvų gali tapti didele staigmena ir atradimu bei šeimyninių pokalbių ir gyvenimo praturtinimu.

Jaunimo ugdymo procese taip pat svarbu pabrėžinėti saikingumo ir ekonomiškumo, tiek turimų dalykų (prietaisų, programinės įrangos, aplikacijų ir pan.) kiekybėje, tiek kokybėje. Verta mokyti savanoriškai atsisakyti ne tik įrankių ar programinės įrangos išlaidų, bet ir „daryti viską, ko norisi, pataikauti aistroms, judėti nuo vienos patirties prie kitos be nuovokos, vyti vyraujančios mados tendencijas“ [11] – tai daugeliu atveju yra primesta marketingo concernų, iš kurių ištrūkti nėra taip lengva.

Būtina parodyti vaikams kaip valdyti laiką, kurį leidžia socialiniuose tinkluose, prie žaidimų konsolių, internetinių žaidimų ir pan. Tokio

gyvenimo stiliaus jiems siūlymas reikalaus daugelio pokalbių ir, pirmiausia, gero tėvų pavyzdžio bei nuoseklumo: nuoseklus gyvenimas tai geriausias būdas bendrauti, yra palankus meilės ir laisvės atmosferai.

Gebėjimas paaiškinti mūsų reikalavimus neįpareigoja mūsų žinoti pažangių technikų. Daugeliu atveju elgesio normos, kurių tikimės iš mūsų vaikų leidžiant laiką skaitmeniniame pasaulyje, nėra skirtingos nuo tų, kurių laikomasi viešumoje: geros manieros, rimtis ir kuklumas, pagarba, smalsumo valdymas, savęs suvaldymas ir t. t.

Reikia giliai kalbėtis su vaikais, atsižvelgiant į jų amžių, apie jausmų ir tikros draugystės ugdymą. Verta jiems priminti, kad viskas, kas yra publikuojama internete, gali būti perskaityta neapibrėžto skaičiaus vartotojų visame pasaulyje. Ir kad

beveik viskas, ką darome gyvenime naudodami skaitmeninius įrankius palieka po savęs pėdsakus ir gali būti prieinama naršyklėmis dar daugelį metų. Skaitmeninis pasaulis yra didžiulė erdvė, kurioje reikia judėti su natūralumu ir sveiku protu. Jei gatvėje mums neateina į galvą pasikalbėti su pirmuoju sutiktu asmeniu, juolab neturėtų ir internete. Sklandi komunikacija šeimoje padės vaikams visą tai suprasti ir sukurs pasitikėjimo atmosferą, kurioje be kliūčių galima išreikšti netikrumą ir išspręsti visokias dvejones.

Juan Carlos Vásconez

[2013 m. gruodis]

.....

[1] Benediktas XVI, Žinia 45-osios Pasaulinės visuomenės

komunikavimo priemonių dienos
proga, 2011.

[2] Benediktas XVI, Žinia 47-osios
Pasaulinės visuomenės
komunikavimo priemonių dienos
proga, 2013.

[3] Benediktas XVI, Žinia 43-osios
Pasaulinės visuomenės
komunikavimo priemonių dienos
proga, 2009.

[4] Popiežius Pranciškus, *Audiencija
Popiežiškosios visuomenės
komunikavimo priemonių tarybos
nariams plenarinio susitikimo metu,*
2013 m. rugsėjo 21 d.

[5] Popiežiškoji visuomenės
komunikavimo priemonių
taryba, Bažnyčia ir internetas, nr. 11,
2002 m. vasario 22 d.

[6] Katalikų Bažnyčios Katekizmas,
nr. 1839.

[7] Šv. Josemaría, *Kai Kristus eina pro šalį*, nr. 27.

[8] Popiežiškoji visuomenės komunikavimo priemonių taryba, *Bažnyčia ir internetas*, nr. 11, 2002 m. vasario 22 d.

[9] Šv. Josemaría, *Kristus eina pro šalį*, nr. 27.

[10] Benediktas XVI, Kreipimasis į Italijos vyskupus, 2008 m. gegužės 27 d., *Atsakymas ugdymo krizei*, nr. 11.

[11] Popiežius Pranciškus, *Diskursas Santa Maria Maggiore bazilikoje*, 2013 m. gegužės 4 d., nr. 3.